

Прехвърляне на налични акции

адвокат Виктор Токушев, tokushev@tokushev-lawoffice.com

Адвокатско дружество „Токушев и съдружници“

През последните години Върховният касационен съд (ВКС) се произнесе по някои въпроси във връзка със способите и възможностите за прехвърляне на налични акции, които без съмнение представляват интерес за практикуващите юристи. Предмет на настоящия коментар са решение № 134/2004 г. и решение №790/2006 г., и двете на Търговската колегия на ВКС.

Проблемът с прехвърлянето на налични акции има сериозно значение в българската правна и бизнес действителност поради няколко причини. На първо място, в България публичните компании все още са по-скоро изключение отколкото правило и повечето акционерни дружества издават налични акции. На второ място, проблемите възникват от това, че дружествата реално не издават акции и това е трайно установена практика. Заместването на акциите с временни удостоверения се дължи на сложната и скъпа процедура по издаването на налични акции, подробно описана в Наредбата за условията и реда за отпечатване и контрола върху ценни книжа (обн. ДВ бр.101/1994 г., последно изм. ДВ. бр.8/2001 г.) Това означава, че за легитимното придобиване на акционерно участие в българско непублично дружество (а особено на мажоритарно), приобретателят трябва да отчете особеностите на съдебната практика, така че да стане реален собственик на предприятието. В противен случай може да се стигне до продължителни правни спорове.

В българската действителност проблемът за прехвърлянето на налични акции се свежда до прехвърлянето на временните удостоверения. Разбирането, установено в оборота, че не е необходимо издаване на акции, когато има временни удостоверения, се основава на факта, че временните удостоверения могат да заместят напълно акциите. Съгласно разпоредбата на чл. 167 от Търговския закон (ТЗ), временните удостоверения се издават срещу направените от акционерите имуществени вноски в капитала на дружеството. Теорията и практиката обаче разширяват това определение като посочват, че временните удостоверения сами по себе си са ценни книги, които материализират всички права, които материализира акцията плюс още едно право – да се получи самата акция.

С оглед на способите за прехвърляне, наличните акции се делят на поименни (които по своята правна същност са ценни книги на заповед) и на приносител. Докато акциите на приносител се прехвърлят само чрез предаване на владението върху тях, то обичайният (оригинерният) способ за прехвърлянето на поименните акции е джирото – писмен, едностранен и формален акт, който се съчетава с предаване на владението. Нито една разпоредба от действащото законодателство не може да доведе до извода, че за някои видове акции не следва или не може да се издадат временни удостоверения. Доколкото временното удостоверение материализира всички права по акцията, самото то следва режима за прехвърляне, установен за съответния вид акции – поименни или на приносител. Цитираните по-горе съдебни решения разглеждат именно въпроси, свързани с прехвърлянето на временни удостоверения за двата различни типа акции

Първият несъмнен извод, който може да се направи от Решение № 134/2004 г. е, че временните удостоверения, макар и да отговарят по съдържание на акциите, не следва да бъдат отъждествявани с тях. Докато дружеството не е издало налични акции, временните удостоверения са единственият обект, който подлежи на прехвърляне. Когато искат да прехвърлят своите неиздадени акции, акционерите трябва и могат да прехвърлят единствено притежаваните от тях временни удостоверения, които материализират и правото да се получат прехвърляните акции след издаването им. В противен случай сделката е заплашена от нищожност поради невъзможен предмет.

Вторият извод, който може да се направи от горепосоченото решение, е, че разграничаването между акция и временно удостоверение трябва да е отразено и вербализирано в джирото, с което се прехвърлят временните удостоверения. Джирото е едностранно волеизявление на титуляра на акциите, което следва да бъде записано върху ценната книга или към прикрепен към нея лист. Когато става дума за временни удостоверения, джирото следва да е написано върху самото временно удостоверение и от неговото съдържание трябва да става несъмнено ясно, че целта му е да прехвърли именно временното удостоверение.

В Решение № 796/2006 г. ВКС доразвива виждането, че до издаването на акции от акционерното дружество единственият възможен обект за прехвърляне са временните удостоверения. По-важният въпрос, който поставя съдебният състав, е какъв е режимът за прехвърляне на временни удостоверения, издадени за акции на приносител. Буквалното тълкуване на закона (чл. 187, ал. 2 във връзка с чл. 185, ал. 2 ТЗ) ни насочва към идеята, че без значение за кой вид акции е издадено, временното удостоверение е ценна книга на заповед и следва да се прехвърли чрез джиро. Това буквално тълкуване не съответства на описаното по-горе разбиране за временното удостоверение като вторична ценна книга, която съдържа всички характеристики на акцията, за която е издадено, но и възможността да се получи самата акция. Възприемането на това тълкуване би заличило и изяснената по-горе принципна разлика между поименни акции и акции на приносител, доколкото временните удостоверения и за двата типа акции ще са ценни книги на заповед и ще следва да се прехвърлят чрез джиро.

Върховният касационен съд правилно се е разграничил в цитираното решение от това буквално тълкуване и е уважил волята на учредителя на дружеството (в конкретния случай), който е определил акциите да бъдат на приносител, т.е. да се прехвърлят чрез просто предаване. Именно при създаването на акционерното дружество неговите учредители определят какъв ще бъде вида на записваните от тях акции, какви права ще дават и, най-важното, как ще се прехвърлят. Като се има предвид фактическото положение да не се издават акции, а само временни удостоверения, при възприемането на обратното виждане би се стигнало до абсурдното положение въпреки волята на учредителите акциите да са свободно прехвърлими, а за прехвърлянето на временните удостоверения да се изисква джиро. По аргумент на по-силното основание не е допустимо за временните удостоверения да важат различни правила за прехвърляне от тези, които Търговският закон изрично предвижда за самите акции, тъй като, както вече изяснихме, временните удостоверения се издават само доколкото акции не съществуват. Разбирането, че за акции на приносител се издават временни удостоверения на приносител, без съмнение отговаря и на целта на закона, доколкото възможността за издаване на временни удостоверения е предвидена като улеснение и за акционерите и за дружеството и не следва да бъде тълкувана в тяхна тежест.

Ако режимът на наличните акции изглежда твърде сложен за бизнеса, а въпросите по тяхното прехвърляне - твърде противоречиви и застрашени от продължителни правни спорове, а същевременно по една или друга причина акционерите нямат интерес компанията им да стане публична, то има и друго решение. За всяко дружество съществува възможност наличните акции да се превърнат в безналични чрез регистрирането им в Централен депозитар, който от този момент ще води и акционерната книга на дружеството. Това е решение, което правната теория отдавна подкрепя, а законодателят поетапно въвежда за акционерните дружества от финансовата сфера. Така с промените в Закона за публичното предлагане на ценни книжа (ДВ. 39/2005 г.) беше въведено изискването инвестиционните посредници, управляващите дружества и банките да издават само безналични акции, независимо дали са публични или не, което изискване присъства за банките и в новия Закон за кредитните институции (ДВ. 59/2006 г.) Сходно е положението при застрахователните компании, които също могат да имат само безналични акции, след влизането в сила на Кодекса за застраховането (ДВ. 103/2005 г.) В заключение, докато очакваме обща промяна в Търговския закон, която да задължи всички акционерни дружества да имат само безналични

акции, следва да се отчете, че регистрирането на акциите в Централен депозитар е далеч по-евтино от издаването на налични акции.

Настоящата статия не представлява правно становище или правен съвет. Авторът на статията и Адвокатско дружество „Токушев и Съдружници“ не носят отговорност за предприемането на каквито и да е правни действия въз основа на съдържанието ѝ.